הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - CC BY-NC-SA 2.5 אסור בשימוש מסחרי
בס״ד - כל הזכויות שמורות (c) ל הרב רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט״א

קונטרס בחוקותי תלכו

בענייני הליכה בדרך לעבור בין ב׳ נשים ואשה בין ב׳ אנשים והמסתעף
הרב רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט״א
עפולה ה׳תשע״ב - בהסכמת הרה״ג יוסף הרוש שליט״א - ראש כולל ״שערי יצחק חיים״.

במקום הקדמה - מוסר על כל התוארים והמליצות שכותבים אחד על השני

לעבור בין ב׳ נשים ואשה בין ב׳ אנשים והמסתעף

במה נזהרין היום
לעבור בין אשה לדקל
החילוק בין גמ׳ פסחים להוריות
הנזק כאשר הנשים נידות וכאשר טהורות
עצות להינצל מענין השכחה וקושי הלימוד
היכן יש ליזהר ועצה נוספת תקנה לחשש זה
לדקדק מאד שלא לעבור בין ב׳ נשים
מה עדיף לעשות לומר לנשים שיזוזו לצד או לאחוז בפיאות
טעם שאין נזהרים בזה כל כך בדרך לימוד זכות
הגאון רבי אליהו לופיאן זצ״ל היה מקפיד בזה
באיזה אשה יש להקפיד נשואה בתולה
האם מותר לעבור בין ב׳ בנות קטנות וכן בת קטנה בין ב׳ אנשים ומה הדין בבנותיו הקטנות ...
איש לעבור בין ב׳ בנותיו הגדולות ואמא בין ב׳ בניה הגדולים
לעבור בין אשתו לאמו או אחותו
אדם הנשוי ב׳ נשים האם מותר לעבור ביניהם
האם עניין זה הוא גם בנשים גויות או רק ביהודיות
השלמה לענין הנ״ל - בענין הטעמים שראתה אסתר לזמן את המן ...
באיזה צורות האיסור של ב׳ נשים ואשה בין ב׳ אנשים
באו נשים לידו
כשהולכים האם יש חשש זה
האם כעומד האיש האם יכולות ב׳ נשים לעבור וכן אשה עומדת ועוברים ב׳ אנשים
האם כשעומדים או יושבים גם אסור

מכתבים שקיבלתי על הקונטרס ״בחוקתי תלכו״

הרה״ג שלמה כספי [זילברמן] שליט״א
הרה״ג אלון ארביב שליט״א
הרה״ג יששכר דב הופמן שליט״א
הבחור היקר משה דורון הי״ו - עפולה.
הרה״ג משה יוחאי רז שליט״א
הרה״ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט״א

הרה״ג מרדכי אלמקייס שליט״א

כדי לא להוציא את הנייר חלק הבאתי כאן מאמר בענין הדפסת ספרים

המדפיס ספרים של חכם קדמון זוכה ויושב בישיבתו למעלה ...
המעלה והגדולה של המוציא ספרי קדמונים

במקום הקדמה - מוסר על כל התוארים והמליצות שכותבים אחד על השני

״עזרי מעם הוי״ה עושה שמים וארץ״

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתא בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ביחודא שלים בשם כל ישראל לאקמא שכינתא מעפרא ולעילוי שכינת עוזנו הנה זיכני ה׳ יתברך בחסדו וברחמיו המרובים עלי להוציא מידי שבוע בשבוע קונטרסים וכן גליון שבועי ״מרי״ח ניחוח״, וזוכה אני לקבל תגובות על הנכתב בכל הקונטרסים והגליונות, וכל אחד מהכותבים דואג לשבח לפני כן את הכותב בכל מיני תוארים נשגבים.

ואמרתי להביא כאן מאמר אחד מהספר הקדוש ״כסא אליהו״ לרבי אליהו סלימאן מני זלה״ה אב״ד ור״מ עה״ק חברון יע״א, בשער ג שכל טוב (עמ׳ קמח הוצאת אהבת שלום ירושלים תשס״ו), מה שכתב על זאת כמה נזק יש בזה, ויהיה מה שנכתב כאן גילוי דעת לכל שאר המקומות שנכתבו עלי כל מיני תוארים שאינם שייכים לי כלל כי בי לא תורה ולא יראה , ורואה אני במה שאני כותב כאן חובה לעשות תשובה על כל התוארים שכתבו לי ולא מחקתי אותם וכעת קשה עלי המלאכה למחוק את כל התוארים, אז אמרתי שלכל הפחות אביא כאן את המאמר הזה, ויהיה זה כתשובת המשקל על כל מה שנכתב כבר, ומקווה אני שגם יהיו כאלו שיעתיקו את כל הנ״ל לתוך הספרים שלהם ובזה יהיה תיקון ונזכה לקרב את הגאולה אמן כן יהי רצון.

וז״ל קודשו:

עוד אדברה משפט לפני מעלת המאורות הגדולים מרנן ורבנן חכמי הדור נ״י, הנה עליכם המצוה הזאת להסכים יחד בהסכמה גמורה בכל תוקף וחוזק לבטל כל מיני הלצות ותוארים אשר כותבין מליצי הזמן בכתבים, הן לחכם הן לגביר והן לאהוב בנוני, כי אנכי הרואה בגלילות הספרדים וגם קצת בגלילות האשכנזים הולכים ומוסיפים בתוארים, וכל מה שהזמן מתמעט הם הולכים ומוסיפים בתוארים עשר ידות. ואם אחד כהן, מלקטים כל המעלות ותוארים שנאמרו בפסוק ובמדרשים ובש״ס השייכים לזה וכותבים לו, ממש עושים אותו קרוב לאהרן הכהן זיע״א, ואפחד לומר יותר. וכן כיון שנעשה מעט ת״ח כותבים לו תוארים ומליצות דברים אשר לא נכתבו על הראשונים אשר היו כמלאכים. וכן לגביר מלקטים ליקוטי בתר ליקוטי מן הפוסקים ומן דברי רז״ל וכותבים לו בכתב מפואר שיר ושירה, ויש שעושים בשביל הנאת ממון, ויש שעושים בשביל מציאות חן, ויש בשביל אהבה, ויש בשביל שמראים עצמם שיש להם יד ושם באלו הענינים והם מליציים. גם ראיתי עוד שדברים ותוארים שנאמרו בפסוקים על מלכו של עולם, הם כותבים אותם על אדם או חכם או גביר, ושומו שמים על זאת תאבל הארץ, מה נענה ומה נאמר, אוי לעינים שכך רואות אוי לאזנים שכך שומעות. ואם באנו להביט בחומר העון הזה ועד היכן מגיע הנה כל אדם צריך לקרוע לבו לי״ב קרעים, ומי יודע שמא הענין הזה הוא המעכב הגאולה, ובפרט כי רז״ל אמרו (סנהדרין צח ע״א) אין בן דוד בא עד שיכלו וכו׳, וקרא כתיב (תהלים יח כח) כי אתה עם עני תושיע, והנה מזה ימשך גאוה גדולה לאדם והוא מדקדק בכתביו לראות אם כתבו לו כהוגן, והנך רואה בעיניך כל עוד שהם מגדלים בתוארים העולם מתמעט ואיה סופר איה שוקל, תאמינו איני יכול לסבול דבר זה בדעתי, ושאלו נא למליציים האלו האם מימיהם עשו איז השיר להקב״ה או איזה שיר בדרך מוסר כמו קערת כסף שחבר החכם הספרדי ז״ל וכיוצא.

גם בקשו נא באמתחות הראשונים ותראו מה היו כותבים להם, ואיך לא תבושו לדבר על אחד מהאחרונים שבזמן הזה דברים המרעישים ההרים, ואם אחד שמו כמו אבותינו הקדושים זיע״א כותבים כל התוארים שנאמרו על האבות זיע״א, ואם שמו כמו משה רבינו ע״ה כותבים התוארים שנאמרו על משה רבינו ע״ה, וכן כיוצא בזה בשאר שמות הראשונים, והם כ״כ בקיאים בענינים כאלו יותר מהלכות קריאת שמע ותפלה. ואם האדם יהיה גביר יהיה מה שיהיה מאחר שיש לו פרוטות מגדלים אותו עד השמים וממש כאלו

עליו עומד העולם, וכן ע״ז הדרך דברים אשר כל שומען תצילנה שתי אזניו, ומה אוסיף כח לדבר ולהאריך בזה, הנה אם אכתוב קונטריס מאה דפים בזה ג״כ לא אנוח על זה, והנה הערה הזאת לחכימי הזמן די להם. וע״כ העצה היעוצה ממני השפל והקטן שבקטנים שיסכימו מרנן ורבנן הסכמה גמורה בכל תוקף וחוזק לבטל הדבר הרע הזה, וכל ההלצות והתוארים הנמצאים בקונטריסים ישרפו אותם ורוח תזרם, והם יעשו תיקון לכתוב תואר אמצעי כפי הזמן ב׳ דברים ותו לא, ויפרסמו זה בכל תפוצות ישראל ע״י דפוס, וכן יעשו ויקיימו כולם, וכל הזריז לעשות תיקון זה יפה שעה אחת קודם הוא חס על כבוד קונו ועליו תבוא ברכת טוב ויאריך ימים ושנות חיים אכי״ר. [א״א עיין בספר ברית עולם סימן תתקל״ו, ובהקדמת שו״ת רבי עקיבא איגר שגם הם נתמרמרו מעון זה], עכ״ל.

א״ה ריחמ״א, וכעת אכתוב שיר להוי״ה ברוך הוא וברוך שמו שיהיה לי לתשובה על מה שכתבו לי:

מודה אני לפניך הוי״ה שמחייה אתה אותי בכל רגע ורגע
ונוסך בי חיים חדשים חיי תורה ומצוה
מזכני לכתוב ולחדש חידושים בתורה הקדושה
אף על פי שאין אני ראוי לזה
אבל יודע אני שהכל הוא רחמנות מאת הוי״ה יתברך עלי
אנא תן בי כח להבין שכל מה שיש לי הוא ממך
ואין לי שום יכולת מבלעדיך
הארך אפך עימי ותן לי חנינה
ונזכה בקרוב כל עמך בית ישראל ברנה
לעלות לבית מקדשך בשמחה.

הכותב והחותם
(ס״ין ט״ין) רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא ס״ט
ליל כג אייר ה׳תשע״ב
עפולה
יומא דהילולא דקדושי וורמיזא

לעבור בין ב' נשים ואשה בין ב' אנשים והמסתעף

בגמ' הוריות (יג ע"ב) איתא עשרה דברים קשים ללימוד וכו' והעובר בין שתי נשים והאשה העוברת בין שני אנשים. עכ"ל הגמ'. ופירש"י ד"ה קשים ללמוד- שהעושה אותן יהא קשה לשמוע, עכ"ל.

והנה בגמ' פסחים (קיא ע"א) איתא וז"ל הגמ': ת"ר שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה הנה כאן בגמ' הסדר הוא כלב דקל אשה, וצ"ע על פירוש רשב"ם מדוע שינה מן הסדר וכתב כלב אשה דקל, וכן הוא בפירוש רש"י. ואולי יש לומר שבגמרא נקט את מה שיותר סכנה להיות מתמצע בינו שזה בתחילה כלב דקל אשה שכל מה שקודם הוא יותר קשה, וברשב"ם וכן בפירש"י נקט את המצוי יותר להיות מתמצע והוא כלב אשה דקל. כנלענ"ד. וי"א אף החזיר וי"א אף הנחש ואי ממצעין מאי תקנתיה אמר רב פפא נפתח באל ונפסיק באל א"נ נפתח בלא ונפסיק בלא הני בי תרי דמצעא להו אשה נדה אם תחלת נדתה היא הורגת א' מהן אם סוף נדתה היא מריבה עושה ביניהן מאי תקנתיה נפתח באל ונפסיק באל הני תרי נשי דיתבן בפרשת דרכים חדא בהאי גיסא דשבילא וחדא באידך גיסא ומכוונן אפייהו להדדי ודאי בכשפים עסיקן מאי תקנתיה אי איכא דירכא אחרינא ליזיל בה ואי ליכא דירכא אחרינא אי איכא איניש אחרינא בהדיה נינקטו לידייהו בהדי הדדי וניחלפו ואי ליכא איניש אחרינא נימא הכי אגרת אזלת אסיא בלוסיא מתקטלא בחיק קבל עכ"ל הגמ'.

ופרש רשב"ם ד"ה לא ממצעין-לא יעבור בין אנשים. ובד"ה ולא מתמצעין-ולא יעבור איש אחד בין שני כלבים בין שתי נשים בין שתי דקלים. ובד"ה נפתח באל ונסיים באל- אל מוציאם ממצרים וגו' כי לא נחש ביעקב וגו' עד מה פעל אל ועיין ברבינו חננאל שכתב, יש מי שאומר יפתח, אל ה' הצילני מכל רע ומכל נזק וחלי ובידך כח וגבורה כי אתה אל. וכן יפתח ויאמר, לא תטשני אלהי ולא תעזבני שמרני כאישון בת עין מלא שאלותי ותן לי בקשותי טרם אקראך תעננני ואל תאמר לא, עכ"ל. .

ובד״ה נפתח בלא ומסיים בלא- לא איש אל ויכזב וגו׳ עד ולא יקימנה. ובד״ה הורגת אחד מהן- שמזיקתן במה שעברה ביניהן. ובד״ה אגרת אזלא אוסיא בלוסיא- אותן שדים שאתן עוסקות בהן בכשפים. ובד״ה מתקטלין בחיק קבל- כבר הרוגים הן בחצים וכו׳, עכ״ל. ועיין במה שכתב במהרש״א שם ד״ה נפתח באל ונסיים באל, עי״ש.

ועיין בספר ״חוט שני״ לגאון רבי ניסים קרליץ שליט״א (על אבהע״ז כ״א) שכתב (עמ׳ ע׳) וז״ל: הא דאיתא בגמ׳ דאי ממצעא להו אשה לפתח באל ולסיים באל, נראה דאף דכתב המהרי״ל (בליקוטים שבסוף הספר) דאין לעשות בזמנינו הרפואות המוזכרות בגמ׳, היינו דווקא רפואה, אבל לומר פסוק דאינו אלא משום סגולה לית לן בה.

עוד נראה דהא דאמרינן דאי ממצע לפתח באל וכו׳ היינו דווקא רק אם במקרה נקלע למצב כזה אזי תקנתיה לומר פסוקים הנ״ל, אך לילך לכתחילה למקום כזה ולומר הפסוקים אין לעשות כן, דלא מוזכר בגמ׳ אלא אי ממצעא, עכ״ל.

ועיין באוצר י״ד החיים תקכ״ב שכתב שהתקנה מועילה רק על הממצעין, ועל המתמצעין ליכא תקנתא.

במה נזהרין היום

בספר ״גם אני אודך״ (ח״ב) תשובות מהגר״ח קניבסקי שליט״א (שאלות שנשאלו ע״י ידידי הרה״ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט״א, מהגר״ח קניבסקי שליט״א), ושם שאל באות י׳ (עמ׳ ג׳) וז״ל: שאלה: בגמרא פסחים (דף קיא ע״א) איתא שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן כלב והדקל והאשה וי״א אף החזיר וי״א אף הנחש, ע״כ. ושאלתי האם יש להקפיד היום על כולם, או רק שלא לעבור בין שתי נשים? תשובה: היום מקפידים רק על נשים משום שכחה א״ה ריחמ״א, ומשמע מדבריו שהיום הקפידא היא רק על ענין השכחה, ולא על סכנה, ועיין מה שהובא מספר בן יהוידע על פסחים מהבן איש חי. , עכ״ל.

לעבור בין אשה לדקל

בספר ״גם אני אודך״ (ח״ב) תשובות הגר״ח קניבסקי שליט״א, הובא באות יא׳ (עמ׳ ג׳) וז״ל: שאלה: בגמרא פסחים (דף קיא ע״א) איתא, שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה וכו׳, ע״כ. מה הדין לעבור בין אשה לדקל האם מותר? תשובה: מותר, עכ״ל.

החילוק בין גמ' פסחים להוריות

כתב המהרש"א הוריות (שם) וז"ל: (בד"ה והעובר בין ב' נשים) בפרק ערבי פסחים חשיב אחריני דקאמר שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב הדקל והאשה כו' היינו לגבי סכנה ואיכא תקנתא בהנהו דנפתח באל ונסיים באל אבל הכא חשיב לקשים לתלמוד ולא אשכח תקנתא בהו וק"ל.

והמובן מדבריו של המהרש"א שבגמ' הוריות מדובר שגורם קושי בלימוד ואין תקנה לזה. משא"כ בגמ' פסחים מדובר על עניין סכנה ויש תקנה לזה וכמו שהביאה הגמ' מה יעשה.

ועיין בשו"ת שלמת חיים ח"ד סימן כ' שמועיל התקנה גם לשכחה, וכן נראה דעת המהרש"ם ח"ד סימן קמ"ח.

בשו"ת שלמת יוסף (להגאון מרוגוטשוב) סימן ח', כתב דהגמ' פסחים מיירי רק בדרך או ברחוב, והגמ' הוריות מיירי גם בבית.

וכתב בספר "שמירת הגוף והנפש", מסברא דיליה דלפי מה שמובא באחרונים (חוות דעת ועוד) שאין אשה חייבת להקפיד בדברים שקשים לשכחה א"כ לאשה יש להיזהר בזה רק בדרך וברחוב ולא בבית.

א"ה ריחמ"א, וצ"ע א"כ מדוע הגמ' הוריות כתבה אשה העוברת בין שני אנשים, שמשמע שיש קפידא שגם אשה לא תעבור, וי"ל שהן אמת שגם לה גורם שיהיה קשה לימודה, רק שאינה חייבת להקפיד בדברים הגורמים לשכחה, ונ"ל שבדבר זה כן חייבת להקפיד בדבר שהוא קשה ללימוד שהרי גם לאשה יש דברים שחייבת ללמוד כגון הלכות נדה שבת מליחה וכו' ואם יהיה קשה ויש שהבינו שהכוונה על שכחה, וא"כ חזר הדין שבדבר שכחה אינה חייבת להקפיד. ונראה שדווקא בדבר שכחה אינה חייבת להקפיד אבל כאן שיש כאן, גם דעה האומרת שביאור הגמ' הוא משום שכחה, ויש דעה שהוא משום קושי הלימוד אולי יש להחמיר בזה, ועיין. לשמוע אז יש לה הפסד, אבל בדבר שגורם שכחה אינה חייבת להקפיד.

הנזק כאשר הנשים נידות וכאשר טהורות

בזוהר חדש רות (פ"א דף ל"ו ע"ב, הו"ד במצפה איתן על פסחים קי"א) הובא דאם נידות הן הנשים נכפה. ואם אינן נידות עין הרע שולט בו בגופו או בממונו. ע"כ.

ועיין בספר בן יהוידע על גמ' פסחים לגאון עוזנו הבן איש חי זצוק"ל וזיע"א, שכתב וז"ל: (ד"ה אם תחלת נדה היא הורגת אחד מהם) פירוש אם נזדמן אותה שעה שם איזה מזיק מן השדים בעת שעברה אשה בין תרי גברי, אז אותו מזיק יזיק את אחד מאלו, והורגת רצונו לומר מזקת שתהיה סיבה שינזק אחד מהם, אבל אם לא נמצא אותה שעה מזיק עומד לא יהיה מזה נזק. מיהו דע כי הדבר פשוט דכל דברים אלו לא נאמרו אלא בזמן קדמון שהיו השדים והמזיקין מצויים הרבה והיו מינים ממינים שונים, ועתה נחלשה הסטרא אחרא נתמעטו אלו גם כן, ורק לכתחילה טוב לחוש ליזהר בזה, עכ"ל.

והעולה מדברי הבן איש חי א. שרק אם יזדמן מזיק יזיק לאחד מב' גברי. ב. ורק אם יהיה איזה סיבה, אבל בלא זה אין מזיק, ובפרט בדורנו שנתמעט כח הסטרא אחרא, אז אין גם כן כח בשדים להזיק, וטוב לחוש רק לכתחילה ובדיעבד אין לחוש. אלא שיש לומר שאם כי לסכנה אין לחוש, אבל לענין זה שלא שכחת הלימוד לעובר בין שתי נשים ולאשה העוברת בין שתי גברים יש לחוש דהרי המהרש"א כתב מפורש שלזה אין תקנה. (וכבר הבאנו לעיל משם שלמת חיים ועוד שמועיל התקנה של אמירת הפסוקים לשכחה).

עצות להינצל מענין השכחה וקושי הלימוד

מצאתי בס"ד בספר טעמי המנהגים ומקורי הדינים (בדברים שונים) עמ' תפח שכתב וז"ל: הא דאין מתמצעין בין שתי נשים וכו', והנה לפעמים קשה מאוד לקיים זה, ובפרט בעיירות גדולות דדחקי רבים, כתב בספר זכרון טוב בשם הגאון הקדוש מוהר"ר יעקב אריה רב מקאוולר זצוק"ל, דאי נקיט מידי בידיה כגון מקל וכדומה, לית לן בה, דחשיב חוצץ. ואי לא, ליקוף בידיה אפילו שנוף טאביק (א"ה כנראה הכוונה לטבק). ואי לא אתרמי, יאחז בידו את פאת ראשו, עכ"ל.

וצ"ע אם עצה זו מועילה לסכנה או לדברים הקשיים ללימוד, ולכאורה נראה, שקאי על עצה נגד הסכנה, שהרי הביא בד"ה מגמ' פסחים, אלא דיש לומר שלעניין הסכנה אין צריך להביא עצה כי כבר הביאה הגמ' עצה לסכנה, וא"כ כוונתו כאן הוא עצה על מנת להינצל מקושי לימוד.

ועיין בספר "חוט שני" לגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א (על אבהע"ז כ"א) וז"ל: לעבור בין ב' נשים ע"י שאוחזין בידם באיזה חפץ, לא מהני, וצריך שיהיה מחיצה או עכ"פ רוב מחיצה, עכ"ל. ויתכן שבשעת הדחק יועיל העצות שהובאו לעיל משם ספר טעמי המנהגים ומקורי הדינים.

ובספר "גם אני אודך" (ח"ב) תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א, כתב באות כב (עמ' ו'), וז"ל: שאלה: אדם שעובר בין שתי נשים ומחזיק בידו חפץ שאינו ניכר, האם מועיל? תשובה: כל דבר, עכ"ל.

א״ה ריחמ״א, ומשמע לפי זה שסובר הגאון שהעצה שהובאה בספר טעמי המנהגים ומקורי הדינים, מועילה.

עוד מצאתי בס״ד בשו״ת ״ויכתוב מרדכי״ ח״א (להרה״ג מרדכי אלמקייס שליט״א, נתיבות) ושם בתשובות מהגאון האדיר הרב אפרים גרינבלאט שליט״א מכתב ל״ג (עמ׳ פה) שאל הרב המחבר לבעל שו״ת רבבות אפרים וז״ל: שאלה: האם יש מקום להקל לעבור בין ב׳ נשים, אם אוחז חפץ בידו? וענה לו הגאון הנ״ל וז״ל: נהוג להקל אם אוחז ספר בין ב׳ נשים, עכ״ל.

ושאל אותי ידידי הרה״ג שרון שמעון סרוסי שליט״א (עפולה), האם לפי זה מועיל כשיש לאדם חפץ בכיסו להיות כחציצה כשעובר בין ב׳ נשים. ואמרתי לו שלכאורה אין זה מועיל שכשאוחז בידו את החפץ אז מחשיב אותו ומועיל כחציצה, אבל אם הוא בכיס בגדו אין זה מועיל שטפל לבגדו, כנלע״ד.

היכן יש ליזהר ועצה נוספת תקנה לחשש זה

בספר ״בן איש חי״ שנה ב׳ פרשת פנחס (אות יז׳) שכתב וז״ל: לא יעבר וכו׳ בין שתי נשים, וכו׳ והיינו דווקא אם מכוונים יחד, ודוקא אם הולך לבדו, אבל אם יש אדם אחר הולך בצדו בשוה – לית לן בה (א״ה ריחמ״א ובספר שמירת הגוף והנפש ח״א סימן קי״א אות ה׳ בהערה ו׳ כתב משם ספר בית ברוך די״א דדווקא אם נאחזים זה בזה). ונראה לי, דאם וכו׳ אחת יושבת על האצטבה, והשניה בקרקע למטה, דשטח האצטבה גבוה מגב חברתה, לית לן בה, וכן אם יש בין זה לזה ארבע אמות- לית לן בה, עכ״ל (בשינוי לצורך הענין המדובר כאן, ולא בפסק).

לדקדק מאד שלא לעבור בין ב׳ נשים

בספר ״גם אני אודך״ (ח״ב) תשובות הגר״ח קניבסקי שליט״א כתב באות יז׳ (עמ׳ ה׳) וז״ל: שאלה: האם צריך אדם לדקדק מאד וליזהר שלא יעבור בין בין ב׳ נשים, או שהעיקר שלא יעבור במזיד? תשובה: ראוי ליזהר, עכ״ל.

מה עדיף לעשות לומר לנשים שיזוזו לצד או לאחוז בפיאות

בספר "גם אני אודך" (ח"ב) תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א, כתב באות כא (עמ' ו'), וז"ל: אם צריך לומר לנשים שיזוזו לצד, כדי שיוכל לעבור, האם עדיף לומר להם, או עדיף לעבור ביניהם, ויקיים "אל תרבה שיחה עם האשה" (אבות פ"א מ"ה)? תשובה: יחזיק בפיאות א"ה ריחמ"א, משמע מהגאון הגר"ח קניבסקי שליט"א, שעצה זו של להחזיק בפיאות מועיל. עכ"ל.

טעם שאין נזהרים בזה כל כך בדרך לימוד זכות

בשו"ת שלמת חיים (ח"ב ל"ד), נשאל למה לא נזהרים בזה האידנא בפרט שיש סכנת מיתה בנדה. ותירץ דהא דאיתא שאם היא תחילת נדה הורגת, הכוונה בזמן ראיה ממש אם עוברת בין ב' גברים. ועוד תירץ דדוקא אם מתכוונת להתמצע. ועל כן מהאי טעמא לא נזהרין בזה, וכתב שהוא כדי ללמד זכות למה לא נזהרין.

בתו יהושע (ח"ב סי"ב) כתב דמי שאינו יודע מזה, ואינו מכוין לזה, ע"ז נאמר שומר פתאים ה' , ובפרט במקומות שח הרבה בני אדם שא"א להיזהר בזה.

הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל היה מקפיד בזה

בספר "לב אליהו" (בראשית עמ' כ"ו) מובא שהגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל היה מקפיד שלא לעבור בין ב' נשים אפילו כשהלך ברחוב א"ה ריחמ"א, לא הבנתי מה הוא ,"אפילו כשהלך ברחוב", דקאמר כאן. ונ"ל שהכוונה שלא רק בביתו היה מקפיד בזה היכא דאפשר אלא גם במקום שאי אפשר ברחוב שיש שם הרבה אנשים היה מקפיד בזה מאוד. , וגם בין נערות משחקות היה מראה במקלו שיזוז לצד אחד.

א"ה ריחמ"א, מכאן מוכח ב' דברים שסבר הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל, א.שגם כאשר הנערות הם רווקות ואינם נשואות יש בזה חשש של לעבור בין ב' נשים. ב.שאין מועיל לאחוז דבר בידו דהרי אחז מקל בידו שהוא מווה חציצה. ואולי יש לדחות ולומר שלכתחילה לא רצה לסמוך על היתר זה אבל בדיעבד מועיל.

באיזה אשה יש להקפיד נשואה בתולה

בספר שמירת הגוף והנפש (ח״א, עמ׳ של״ב - סימן קי״א אות ח׳), כתב וז״ל: י״א דהקפידא דוקא באשה ולא בבתולה (הרש״ז מקלם, הובא בספר לב אליהו - בראשית עמ׳ כ״ו) מעשה שהיה אצל הגרש״ז זצוק״ל מקלם, שעבר בין שתי נערות ואמר כי כל הענינים הסגולים שמצינו בחז״ל (כלומר שלא ידענו טעם נגלה) צריך לדקדק בהם רק כמו שכתוב בלשון חז״ל ולא יותר, ובזה הרי כתיב שלא לעבור בין ב׳ נשים, ובתולות לגבי דבר זה אינן בכלל נשים.

והביא שם לטעון שאולי בתולה גרועה מאשה נשואה, דנשואה ע״פ רוב טהורה, משא״כ בתולה תמיד טמאה ויותר יש לחשוש, אלא דיש לדחות דהקפידא רק כשרואה ממש, וע״כ אין להחמיר בבתולה אלא רק בנשואה.

א״ה ריחמ״א, וממה שהובא לעיל מעשה על הגר״א לופיאן זצ״ל דהיה מחמיר ג״כ בנערות היינו בתולות ומשמע ממעשה זה שסובר שבענינים סגוליים הכתובים בדברי חז״ל אין לדייק הלשון ויש להחמיר גם בבתולות, ומה שכתוב בגמ׳ ״נשים״, לאו דווקא נשואות. ועוד יש להוסיף בזה עפ״י מה שיובא בסמוך משם רבנו ידעיה הפניני שאיסור לעבור בין ב׳ נשים הוא משום הרהור, וזה שייך גם בבתולות ולאו דווקא בנשואות וע״כ נראה שיש להחמיר גם בבתולות.

וב׳ נשים גדולות ואינם נשואות יש להחמיר שלא יעבור איש ביניהם אם אינם בתולות (כגון גרושה ואלמנה) למאן דאמר שבבתולות אין להחמיר בזה ודאי יודה שאין לעבור. וכן אשה גדולה ואינה נשואה ואינה בתולה (כגון אלמנה או גרושה) אין לה לעבור בין ב׳ גברים, למאן דאמר שבבתולות אין להחמיר בזה ודאי יודה שאין לעבור. דכל אלו הם בכלל אשה כבר.

האם מותר לעבור בין ב׳ בנות קטנות וכן בת קטנה בין ב׳ אנשים ומה הדין בבנותיו הקטנות של אדם, ואם בין בניה הקטנים והמסתעף

בספר הזכרון (ח״ב אות י״ט) כתב דאפשר בקטנה אין להקפיד ע״פ הגמ׳ ביבמות (סא ע״ב) יכול קטנה ת״ל אשה כו׳ אלמא דקטנה לאו בכלל אשה. ועיין בשו״ת רבבות אפרים ח״ג סימן תקכ״ה מה שהשיג עליו.

א״ה ריחמ״א, ואפשר כמו לעיל שמה שכתוב נשים בגמ׳ הוא לאו דווקא ועל כן יתכן דיש להקפיד גם בקטנה בכל זה, ועל כן אין לגבר לעבור בין ב׳ בנות קטנות. וכן אין לבת קטנה לעבור בין ב׳ גברים, (ויזהרו הגברים בזה דהיא לאו בת דעת לחשוב על זה), ויש מקילים בכל זה.

ועיין בספר "חוט שני" לגאון רבי נסים קרליץ שליט"א (על אבן העזר כ"א, עמ' סט) שכתב שבנותיו קטנות מותר לעבור בין שניהם.

א"ה ריחמ"א, וכן מותר לקטנה לעבור בין אביה לאחיה. אבל קטנה לעבור בין אביה או אחיה לאדם זר יתכן ויש להחמיר (ויזהרו בזה הגדולים וכדלעיל), ויש מקילים, וכן איש לעבור בין ביתו לבת זרה, יתכן שיש להחמיר ויש מקילים בזה.

וכן מותר לאם לעבור בין ב' בניה הקטנים או לבנה הקטן לעבור בין אמו לאחותו (לא שנא גדולה או קטנה). ואשה לעבור בין בנה לבין קטן אחר יתכן ויש להקל בזה, או שמא גם בזה יש להחמיר שלא יהיה קשה ללמוד או משום סכנה לעתיד, וצ"ע. וכן קטן לעבור בין אמו לאשה זרה יתכן שיש צד להקל בזה, או שמא דגם בזה יש להחמיר משום שלא יהיה קשה ללמוד או משום סכנה לעתיד, וצ"ע.

איש לעבור בין ב' בנותיו הגדולות ואמא בין ב' בניה הגדולים

אין לאיש לעבור בין ב' בנותיו גדולות, כמו שכתב בספר "חוט שני" וז"ל: יש להמנע מלעבור בין ב' בנותיו הגדולות.

א"ה ריחמ"א, ועפ"י דבריו, כן יש להמנע לבתו גדולה לעבור בין אביה לאחיה הגדול.

ובספר "גם אני אודך" (ח"ב) תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א, כתב שיש ליזהר לא לעבור בין בנותיו (וכן אמו ואשתו אחותו ובתו).ע"כ.

ואם בין ב' בניה הגדולים כתב ב"חוט שני" וז"ל: יש להמנע מלעבור האם בין ב' בניה הגדולים, עכ"ל.

א"ה ריחמ"א, ועיין בסמוך שכתבנו שהטעם משום הרהור ועל כן נראה שאין איסור לאם לעבור בין ב' בניה הגדולים.

לעבור בין אשתו לאמו או אחותו

אדם שעובר בין ב' נשים ואחת מהן אשתו, או אמו או אחותו, האם גם כן יש עניין זה של קושי לימוד. וכן אשה שעוברת בין ב' גברים, והיא אשתו או אמו או אחותו.

בספר שמירת הגוף והנפש כתב וז״ל: ויש להסתפק מה הדין לעבור בין בני ביתו כגון אמו ואשתו ואחותו וכדומה, והביא במקורות מאת חד מן הקדמונים חידושי רבנו ידעיה הפניני ע״מ הוריות שכתב וז״ל: בין שתי נשים או יותר שלא שלא יוכל לעצום עיניו מלהסתכל בהם מאשר עובר בתוכם אחת הנה כו׳ שיבוא לידי הרהור ואבוד זמנו ושכלו הנתון לו לתועלתו כו׳ שלא יהרהר ביום אם לא בענינים שכליים מועילים לו שלא יבוא לידי טומאה בלילה כו׳. עכ״ל. ולפי״ד שהוא תלוי בהרהור א״כ אין קפידא באשתו ואמו ואחותו, ובאמת פוק חזי מאי עמא דבר. עכ״ל.

א״ה ריחמ״א, ונראה דבזה הכוונה היא דווקא אם עובר בין אשתו לאמו או לאחותו שאין בזה הרהור, אין לחוש בין בסכנה ובין בשכחה.

אבל אם אשתו או אמו או אחותו עומדות עם עוד אשה זרה לכאורה עדיין יש הרהור מצד האשה הזרה.

ובספר ״גם אני אודך״ (ח״ב) תשובות הגר״ח קניבסקי שליט״א, כתב באות כ׳ (עמ׳ ו׳) וז״ל: שאלה: אם אשתו מצד אחד ואשה אחרת מצד אחר, האם מותר לעבור ביניהם דאשתו כגופו (ברכות כד ע״א), או לא? תשובה: יש ליזהר, עכ״ל.

ולגבי אמו ואשה זרה, עיין ב״חוט שני״ שכתב וז״ל: לפיכך בן שרוצה לעבור בין אמו לאשה אחרת ואמו מקדמת לקום ממקומה כדי שיוכל לעבור, נראה דאין לחוש בזה שהיא הטורחת ואין הבן טורח למצוא לעצמו עצה אחרת, דכיון שהוא מזיק גם לנשים שפיר טורחין לעצמם.

וכן אם אשתו או אמו או אחותו העוברות בינו לבין בין משפחה אחר שלא שייך בו הרהור, כגון שעוברת אשתו בינו לבין אחיה, שאין בזה משום הרהור, מותר ואין חשש של סכנה ושכחה.

אבל אם אשתו עוברת בינו לבין אדם זר יש בזה הרהור לאדם זר יש בזה משום שכחה וסכנה.

אדם הנשוי ב׳ נשים האם מותר לעבור ביניהם

והנה לפי כל הנ״ל יש לומר באדם העובר בין ב׳ נשים ואלו הב׳ הן נשיו האם יש בזה גם כן חשש, דאם הוא מטעם הרהור כמו שהובא לעיל אין איסור לעבור ביניהם.

אולם עיין בספר ״חוט שני״ (על עניני אבהז״ע סימן כ״א) לגאון רבי ניסים קרליץ שליט״א, שכתב (עמ׳ סט) וז״ל: הא דאסור לעבור בין ב׳ נשים, נראה דה״ה

דבני ביתו נמי בכלל, עכ״ל.

האם עניין זה הוא גם בנשים גויות או רק ביהודיות

בספר שמירת הגוף והנפש כתב: יש להסתפק אם מותר לעבור בין שתי נשים נכריות, ויש להחמיר. והביא משו״ת מהרש״ם מהדו״ד ח״ד סימן קמ״ח שכתב שלא יכול להכריע בדבר זה ועי״כ נכון לומר את הפסוק. אולם בספר בית וועד לחכמים שנה ח׳ סימן צ״א הובא משם הגאון מבוסק ראיה מזוהר חדש רות (דף פ״א ע״ב) שאין חילוק בין נשי ישראל לנשי עכו״ם (עי״ש הראיה), ובילקוט אברהם כתב דכל שכן שיש להקפיד בנכריות.

א״ה ריחמ״א, ונ״ל דיש חילוק בין נשי ישראל לנשי עכו״ם דלמובא בגמ׳ הוריות שהוא משום שקשה לשמוע הלימוד הוא רק בנשי ישראל (שגם הם שייכות בלימוד תורה בחלקים שחייבות לקיים), שהרי נשי עכו״ם אין להם שייכות בלימוד תורה, ועי״כ מי שעבר בין ב׳ נכריות אין לו בזה משום שכחה. אבל הגמ׳ בפסחים שהוא משום סכנה, י״ל שאין חילוק בין נשי ישראל לנשי עכו״ם, והראיה שהובא מזוהר חדש רות תוכיח ששם ניזק בגופו וממונו, ולא דיבר שם שהיה לו נזק בעניין לימודו, שאם היה לו נזק גם בלימודו היה לזוהר לכתוב שניזק בלימודו, כגון ששכח וכדו׳, ע״כ.

השלמה לענין הנ״ל - בענין הטעמים שראתה אסתר לזמן את המן אל המשתה ובענין האיסור שאשה תעבור בין ב׳ אנשים והנזק.

מצאתי בספר טוב להודות (ח״ג) להרה״ג רבי יעקב חיים סופר שליט״א (קונטרס ב׳ סימן כו) וז״ל: הנה בגמ׳ מגילה (טו ע״ב) עמדו רז״ל בשאלה מה ראתה אסתר המלכה שזימנה את המן למשתה והובא שם שתים עשרה דעות של רבותינו תנאים ואמוראים, וחתם התלמוד: ״אשכחיה רבה בר אבוה לאליהו, אמר ליה כמאן חזיא אסתר דעבדא הכי. אמר ליה ככולהו תנאי וככולהו אמוראי״ עי״ש. ושם מבואר שרבי יהושע בן קרחה אמר: ״אסביר לו פנים כדי שיהרג הוא והיא״, ופירש רש״י ז״ל: ״שיהרג הוא והיא שיחשדני המלך ממנו, ויהרוג את שנינו. [נוסח אחר וכי גזרי גזירה ומית חד מינייהו בטלי הגזירה״], עכ״ל.

ומטו משמיה דרבינו הגדול הגר״א זצ״ל שאמר אילו הוינא התם אמינא אנא גם כן טעמא מה ראתה אסתר שזימנה את המן והוא על פי מאמרם בפסחים (קי״א ע״א) הני בי תרי דמצעא להו אשה נדה אם בתחילת נדתה

היא הורגת אחד מהם, ואם בסוף נדתה היא עושה מריבה ביניהן ע״ש, ובמסכת מגילה (טו ע״א) אמרו ותתחלחל המלכה מאד שפירסה נדה, ולכן חשבה אסתר להזמין את אחשורוש והמן לסעודה, שהיא תעבור ביניהם, ואם היא בתחילת נדתה יהרג אחד מהם ומימלא תתבטל הגזירה, שהרי כי גזרי גזירה ומית חד מינייהו בטלי הגזירה, ואם היא בסוף נדתה תעשה מריבה ביניהם וגם כן תתבטל הגזירה, ודפח״ח, והובאו הדברים בספר קול אליהו על אסתר (אות קמ״ב), ובספר דברי אליהו על אסתר (דמ״ז ע״א), ובביאור הגרי״ז שטערן ז״ל בעל זכר יהוסף למגילת אסתר (ה׳ ד׳ דל״ז סע״ב), עי״ש.

ודע שמה שאמרו משם הגר״א שאסתר שהיתה נדה אמרה שהיא תעבור בין המן ואחשורוש ואז ממה נפשך או יהרג אחד מהם, או תהיה מריבה ביניהם ותתבטל הגזירה, יש לי להעיר חדא דלא ידעתי מנין שחוק זה נהג גם במלכות פרס (שלא מצינו כן אלא גבי מלכות רומא בתענית (כט ע״א) ויש חילוק בין מלכות רומא למלכות פרס ועיין בבא קמא (קיז ע״א) ועוד), ותו שהרי בפסחים שם כתבו שהיינו דוקא כשעושה כישוף אבל לא סתם אם עוברת ביניהם, ומי לימא לן שאסתר ידעה בכשפים. ותו דמה שאמרו שאם נדה עוברת בין שנים אזי הורגת אחד מהם או עושה מריבה ביניהם, זה פועל רק על ידי כישוף, ונניח שאסתר ידעה בכישוף, יש לעיין אם מותר היה לאסתר לעשות כשפים כדי להרוג אחד מהם וכו׳, אבל נראה שהיה מותר, מאחר שהיה אז פיקוח נפש דכל כלל ישראל. ותו מנין לנו שגויים גם הם בכלל זה דנדה העוברת ביניהם מסכנת אותם, ואולי כל הנך כללים וסכנות רוחניות, לא נאמרו אלא רק בישראל, אבל לא בגוים דלא מזיק להו ענין זה, הם עצמן טומאה וכבר שבעה לה טמאה, ועיין שו״ת מהרש״ם ח״ד (סימן קמח) שכתב דלא ברור לו דאם ישראל עובר בין שתי גויות יש סכנה. ומה שכתב בספר אוצר י״ד החיים (סימן תתרל״ד) להביא ראיה מדברי ספר הזהר חדש שגם בעובר בין שתי גויות אסור, לא הבנתי כלל, ומנין לו שבקסריה היו רק גויות ולא היו גם ישראליות ועליהו קאי דברי הזהר, והוא תימה לענ״ד, וקצרתי. ואף אם תמצי לומר דגם בגוים יש סכנה הזאת שלא תעבור נדה ביניהם, אולי היינו כאשר אשה גויה תעבור, אבל לא כאשר תעבור אשה יהודית, וכההיא דשבת (ל״ב ע״א) דשטן בתרי אומות לא שליט, וכל זה צל״ע, עכ״ל.

באיזה צורות האיסור של ב׳ נשים ואשה בין ב׳ אנשים

בספר ״חוט שני״ (אבהע״ז כ״א) כתב (עמו׳ סט-ע) וז״ל: גדר דעובר בין ב׳ נשים או אשה שלא תעבור בין ב׳ אנשים לא נתבאר אם גם הם עומדים בצורות שונות כגון באלכסון וכיוצ״ב, עכ״ל.

א״ה ריחמ״א, לענין אלכסון כתב בספר ״גם אני אודך״ (ח״ב) תשובות הגר״ח קניבסקי שליט״א, אות כה (עמ׳ ז׳) וז״ל: שאלה: אם עומדות שתי נשים באלכסון, האם מותר לעבור ביניהן? תשובה: לא, עכ״ל.

א״ה ריחמ״א, ובספר ״בן איש חי״ (שנה ב׳ פנחס אות יז) כתב וז״ל: והיינו דווקא אם מכוונים יחד, וכו׳, עכ״ל. ומשמע מדבריו שאם עומדות באלכסון אין בזה משום ב׳ נשים, וצ״ע.

עוד כתב בספר ״חוט שני״, אחת עומדת ואחת יושבת אם גם זה בכלל זה (א״ה ריחמ״א, המובן מדבריו שנשאר בצ״ע בזה).

עוד בספר ״חוט שני״ כתב, וז״ל: אמנם אם אין היא עומדת אלא מחוץ לד׳ אמותיו מסתברא דאין לחוש בזה, עכ״ל.

א״ה ריחמ״א, וכן כתב הבן איש חי הנ״ל וז״ל: אם יש בין זה לזה ארבע אמות- לית לן בה, עכ״ל.

ובספר שמירת הגוף והנפש ח״א סימן קי״א אות ז׳, כתב וז״ל: וכן כשיש מרחק ד׳ אמות בין אשה לרעותה מותר לעבור ביניהם, עכ״ל. וציין בהערה ח׳ לבן איש חי, והביא שכ״כ בספר ילקוט אברהם (מ״ג).

ובספר ״גם אני אודך״ (ח״ב) תשובות הגר״ח קניבסקי שליט״א, כתב באות כח (עמ׳ ז׳) וז״ל: מה שיעור המרחק בין ב׳ נשים שיהיה מותר לעבור ביניהן? תשובה: אין לו שיעור, עכ״ל.

ונראה שיש להקל בזה דגם ה״חוט שני״ והבן איש חי, וילקוט אברהם, מקילים בזה.

עוד בספר ״חוט שני״ כתב וז״ל: וכן ב׳ נשים שבאות מב׳ כיוונים כגון אחת ממזרח ואחת ממערב ונפגשים זו כנגד זו והוא עובר ביניהם, לא מיקרי בין ב׳ נשים, עכ״ל.

א״ה ריחמ״א, בספר ״גם אני אודך״ (ח״ב) תשובות הגר״ח קניבסקי שליט״א, כתב באות כד (עמ׳ ו׳) וז״ל: שאלה: מה הדין אם אשה אחת הולכת למזרח ואחרת למערב, האם מותר לעבור ביניהן? תשובה: אין נפקא מיניה, עכ״ל.

עוד בספר ״חוט שני״ כתב, וז״ל: אבל אם הולכים בכיון אחד מיקרי ב׳ נשים,עכ״ל.

א״ה ריחמ״א, וכן כתב הבן איש חי הנ״ל, וז״ל: והיינו דווקא אם מכוונים יחד, עכ״ל.

כתב בספר "גם אני אודך" (ח"ב) תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א, וז"ל: שאלה: האם הקפידא רק כשהשתי נשים יש להן איזה שייכות ביניהן כגון שהולכות יחד או מדברות ביחד, אבל כשזו הולכת לדרכה וזו הולכת לדרכה אין קפידא, או שצריך כן לחשוש גם בזה? תשובה: כן, עכ"ל.

א"ה ריחמ"א, ובספר שמירת הגוף והנפש ח"א סימן קי"א הערה ח' (עמ' של"ב) כתב וז"ל: ובספר שולחן חי סימן ש"ז סעיף ב' כתב דנראה מצד הסברא דאם יושבים בפני עצמם ואינם נקראים צוותא חדא אין חשש, עכ"ל.

בספר "גם אני אודך" (ח"ב) תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א, כתב באות כז' (עמ' ז) וז"ל: שאלה: אם אשה אחת עומדת על מרפסת והשניה על הארץ, האם מותר לעבור ביניהן? תשובה: אין קפידא, עכ"ל.

א"ה ריחמ"א, וכן כתב ה"בן איש חי" הנ"ל, וז"ל: ונראה לי דאם הכלב אחד יושב על האצטבה , והשני בקרקע למטה, דשטח האצטבה גבוה מגב הכלב- לית לן בה. וכן הוא הדין בשתי נשים, עכ"ל.

א"ה ריחמ"א, ובספר שמירת הגוף והנפש ח"א סימן קי"א הערה ח' (עמ' של"ב), העיר על דברי בן איש חי אלו וז"ל: ואמינא אנא לפענ"ד דמצד הסברא אם אחת מהנשים יושבת על אצטבה (וכיוצ"ב) ד' על ד' וגבוה י' ג"כ אין חשש דהרי היא חולקת רשות לעצמה, ולא אבין למה לא הביא חילוק כגון דא בבן איש חי, עכ"ל. וכן יש לומר הערה זו על דברי הגר"ח קניבסקי שליט"א.

באו נשים לידו

בספר "גם אני אודך" (ח"ב) תשובות הגר"ח קניבסקי שליט"א, כתב באות יט' (עמ' ו') וז"ל: שאלה: אם כבר נמצא בין ב' נשים, [כגון שבאו הנשים לידו], האם יכול לצאת משם, או שעדיף שיזוזו משם הנשים ואז ייצא? תשובה: יש ענין לצאת עיין פסחים קי"א ע"א, עכ"ל. [בגמרא שם איתא אין "ממצעין" ולא מתמצעין ואלו הן וכו' והאשה, ע"כ. אלמא שיש קפידא שהוא עומד באמצע בין ב' נשים, וק"ל]. א"ה ריחמ"א, ועיין מה שנביא בעמודה הבאה משם ספר שו"ת מנחת יצחק ח"י.

כשהולכים האם יש חשש זה

בספר שמירת הגוף והנפש ח"א סימן קי"א אות ג' כתב וז"ל: יש אומרים דכל זה לא נאמר דוקא אם האיש עובר בין שתי נשים שעומדות, או

שהאשה עוברת בין שני אנשים שעומדים, אבל כאשר כולם הולכים אין קפידא. ובהערה ד' כתב מקורו מספר שלמת חיים ח"ב סימן ל"ב (תק"ג), וטעמו הוא דלא שייך כי אם באחד מהם קבוע, וכתב שם בח"ד סימן כ' דזה נאמר דוקא באיש ההולך ופוגע בשתי נשים שהולכות משני צדדיו, אבל אם שלשתם מתכוונים ללכת ביחד יש להקפיד שהאיש לא ילך בין ב' הנשים ושהאשה לא תלך בין ב' אנשים, (ובסימן כ"ו בשלמת חיים אין הדברים ברורים לאיסור).

א"ה ריחמ"א, וכמובן גם אם נאמר שבאופן זה אין משום סכנה ושכחה אבל ודאי יש כאן משום חוסר צניעות שאשה תלך בין ב' אנשים ואיש בין ב' נשים.

האם כעומד האיש האם יכולות ב' נשים לעבור וכן אשה עומדת ועוברים ב' אנשים

עוד כתב בספר שמירת הגוף והנפש ח"א סימן קיא אות ד' וז"ל: יש להסתפק אם מותר לשתי נשים לעבור כשאיש עומד באמצע. וכן יש להסתפק אם שני אנשים מותרים לעבור כשאשה עומדת באמצע. ובהערה ה' כתב מקורו הספק מספר הליכות ביתה (סימן כ"ח הערה ט"ו, וכן עיין שם בהערה י"ד). א"ה ריחמ"א, ולכאורה לפי המובא להלן יש צד להקל, וצ"ע.

האם כשעומדים או יושבים גם אסור

כתב בספר שמירת הגוף והנפש ח"א סימן קי"א אות יא' וז"ל: וכן יש להסתפק אם מותר לשבת או לעמוד בין שתי נשים, ע"כ. ובהערה יג ציין מקורו מספר בית ברוך (מילואים לכלל א' סקל"ט) שמסתפק בישיבה או בעמידה בין ב' נשים או אשה בין ב' אנשים במכונית, דאולי כיון דעמידה וישיבה רק במקרה הוי כהולכין, ומצדד להחמיר בזה. ובספר הזכרון בח"ב אות ט"ז נסתפק אם הקפידא דוקא בעובר, ונשאר בצ"ע. ובספר בית ברוך (ח"ב דף ת"ב) מביא מבעמח"ס שו"ת רבבות אפרים דכל זה הוא דברי קבלה וא"כ אין לנו להוסיף אלא מה שקבלנו. ונראה שכן הסכים עמו בספר שמירת הגוף והנפש שיש צד להקל בזה.

א"ה ריחמ"א, ובשו"ת מנחת יצחק ח"י סימן ס"ח אות ב' כתב, וז"ל: (הוא משא ומתן בספרו של הרב דוד יואל ווייס שכתב קונטרס בדיני איסור דלא יעבור איש בין שתי נשים וכו') באות ט', כתב להסתפק אם הקפידה שלא לעבור בין ב' נשים הוא דווקא בעובר ביניהם, או אף בעומד או יושב ביניהם, ובהגה כתב דלכאורה מלשון הגמ' העובר משמע דווקא לעבור ביניהם, יש קפידה,

ועיין בקונטרס ספר הזכרון (אות ט״ז) שנסתפק בזה, עכ״ל. הנה לשון עובר היא בגמ׳ (הוריות ד״ג ע״ב), אבל בגמ׳ (פסחים ק״א ע״א) איתא בלשון אין ממצעין, אבל רש״י פירש לא יעבור, והנה אם נאמר דדווקא עובר יונח לנו, מה דאיתא בגמ׳ (ב״מ פד ע״א) ר׳ יוחנן הוי אזיל ויתיב אשערי טבילה אמר כי סלקן בנות ישראל מטבילת מצוה לפגעי בי׳ וכו׳ עכ״ל, ונתקשיתי דבשלמא מה דלא חשש לעינא בישא, מובן כיון דאתי מזרעא דיוסף, כדאיתא בש״ס שם, אבל אמאי לא חשש כי יסובבהו ב׳ נשים בשעת הליכתן מהטבילה, אכן אם נאמר דעובר דווקא אסור אבל ביושב אין קפידא, הרי כבר כתבו התוס׳ (שם ד״ה יתיב) ליישב, מה דלא חשש למה דאיתא (בפסחים ק״א ע״א) האי מאן דפגע באיתתא בעדן שסלקה מטבילת מצוה אחזה לי רוח זנונים, ותירצו דהיינו דווקא כשפוגע בה, אבל ר׳ יוחנן שהיה יושב שם בקבע אי זו פגיעה עיי״ש. ולפי״ז דביושב אין קפידה משום רוח רעה, אתי ג״כ שפיר דלא חשש מה דב׳ נשים יסובבו אותו משני צדדיו, דגם בזה ביושב אין קפידה כנ״ל. ולמעשה צ״ע אם יש לומר כן, וכו׳ עכ״ל.

מכתבים שקיבלתי על הקונטרס ״בחוקתי תלכו״

(הקונטרס פורסם בגליון מריח ניחוח פרשת כי תצא תש״ע מספר 8)

הרה״ג שלמה כספי [זילברמן] שליט״א כולל ״תפארת עפולה״ עפולה.

לכבוד ידידי היקר ריחמ״א שליט״א,שלום וכט״ס!

בענין מה שכתבתם בגיליון מס׳ 8 בענין לעבור בין ב׳ נשים עלה ברעיוני מה שכתב השו״ע ביו״ד סימן קפ״ה סעיף ב׳

שאם אשה הוחזקה בשכנותיה כנדה, כלומר שלבשה בגדים המיוחדים לימי נידתה חשובה כודאי טמאה ואסור לבעלה לבוא עליה עד שתאמר לו טבלתי, והטעם שהרי כולם מכירים בכך שהיא נדה ע״י לבישת הבגדים אלו. ונשאלת השאלה מדוע נהגו בלבישת בגדים אלו בזמן התלמוד שהרי לכאורה נוגד מעשה זה את כללי הצניעות הנהוגים בחברתנו. ואי אפשר לומר שהטעם הוא משום טהרה כי לא היו אוכלים בטהרה בזמן התלמוד. וי״ל בדרך אפשר שהוא עפ״י הגמרות בהוריות (יג ע״א) ופסחים (קיא ע״א) שמדברות על האיסור של איש העובר בין שני נשים ועל אשה שעוברת בין שני אנשים, ומכיון שבזמנם כח הסטרא אחרא היתה חזקה פי כמה מהיום חששו מאיסור זה מאוד שהרי אף אם אשה תעבור בין שני אנשים והיא נדה כתבה הגמ׳ שיכולה להרוג אחד מהן, ולכן דאגו לעשות סימן מוסכם לציבור שהם בגדי נדה כדי לדעת שאף במצב דוחק גדול לא יעברו בין נשים נידות ולא יתנו לאשה נדה לעבור ביניהם.

בברכה,
שלמה כספי
״כולל תפארת עפולה
עפולה.

הרה״ג אלון ארביב שליט״א מח״ס ׳חקת הפסח׳ ו׳חיי משה׳ עה״ת, נתניה.

בס״ד כב׳ ידידי הרה״ג ר׳ ריחמ״א שליט״א מח״ס מרי״ח ניחוח עפולה

יישר כח בכפליים על משלוח קובץ חידושים ״מרי״ח ניחוח״, ישלם ה׳ פועלכם ותהי׳ משכורתכם שלמה מאת הבורא.

לענין לעבור בין ב׳ נשים, הקובץ שלכם נתמלא באריכות ע״פ המובא בגמרא הוריות (יג:) ומנגד ה״תרופה״ שהובאה

בפסחים (קיא.), אך עדיין צריכה לבוא תמיהה רבתי, מדוע הפוסקים לא דנו בהלכה, (אם זו הלכה!) לא הרמב"ם ולא מרן הש"ע ושאר אחרונים, לא נכנסו לשאלה זו, ויותר מהתחום של הקבלה עסקו בזה.

בקשת כת"ר להוסיף דברים, לצערי אין כמעט מה להוסיף, נסתר ממני.

אך אוסיף, כי שמעתי בשם גדולים, שאם חלילה אדם מתחיל לחשוב כיצד עובר בין שתי נשים אימתי יזכה לשמור על עיניו, אולי עדיף לקיים הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלקיך" ולא יתייחס כלל לסובבים, ובס"ד לא יתן מוט לצדיק. סיפר לי ת"ח עצום שראה פעם כיצד בטעות נכנס אחד מגדולי ישראל לעזרת נשים באולם, בטעות! ולא שם לב, עד שבאו להוציאו, כנראה מרוב ריכוז, האם חלילה בגלל המעבר בין שתי נשים "תשכח תורתו"! ודו"ק. ואכמ"ל.

בתודה, ידידיך עז
כל הימים, אוהבך
אלון ארביב ס"ט.

הרה"ג יששכר דב הופמן שליט"א מח"ס כ'מראה הקשת' ו'כעמיר גורנה', ברוקלין ניו יורק.

ט' אלול, תש"ע. יומא דהילולא של הכהן הגדול מאחיו רבנו צדוק מלובלין זי"ע.

לכבוד האי גברא רבה דהקב"ה תבע ביקריה כש"ת ריחמ"א שליט"א עורך ומחבר הגליון "מריח ניחוח".

שלום וברכה וישע רב!

בענין לעבור בין ב' נשים והמסתעף בזה. יש לעיין בספר החשוב זכר עשה מהגאון ראי"י אוהב ציון נרי"ו שגי"כ האריך והרחיב בענינים אלו בפרק ח' סעיפים קפב-קצג ובהערות שם. עי"ש ויוסף לקח. והנני מעתיק מה שכתבתי (כסלו תשס"ח) בגליון ספר הנ"ל: פרק ח' סעי' קפ"ג- עי' בס' שיח התורה (פסחים קיא.) שכ' הגרח"ק שלי' דאיש העובר בין ב' נשים, הוי קשה לשכחה גם על הנשים. שם סעי' קפ"ד- מה שהבאת מהגרח"ק שלי' כ"כ עוד בס' שאלת רב (עמוד עז) ובס' דולה ומשקה (עמוד שסג). שם סעי' קפ"ה- בס' שאלת רב (עמוד עח) הביא מרבנו הגרי"ש אלישיב שלי' שהאיסור לעבוד בין ב' נשים הוא בילדה מגיל שלש ובילד מגיל תשע. שם סעי' קפ"ז בהערה- כתב כת"ר שאם עוברים ב' אנשים בין שתי נשים אין חשש "ואין צורך שיאחוז אחד בידו של השני". הנה בס' נזר החיים (דברים נכוחים תשובה ריי"ב) נשאל הגרח"ק שלי' באדם ההולך שלוב בידו חברו בין שתי נשים, האם מקרי הפסק חוצץ. והשיב, הוי הפסק.עכ"ל. משמע דס"ל להגרח"ק להחמיר לאחוז ביד חברו. שם סעי' קצ"ב- וכ"פ הגרח"ק שלי' בס' שאלת רב (עמוד עח). שם סעי' קצ"ג- עי' בס' נזר החיים (דברים נכוחים תשובה ריי"א) שכ' הגרח"ק שלי' שמלשון הגמ' פסחים (קיא.) משמע שאפי' היושב בין שתי נשים יש קפידא.

בברכת	תז"ל	רנ"ו
,יששכר	דוב	הופמן
		ברוקלין ניו יארק

הבחור היקר משה דורון הי"ו - עפולה.

י' אלול התש"ע- ה'פרצ'ת

לכבוד ריחמי"א, שלום וברכה וכט"ס!

בהקשר למובא בגיליון האחרון, בדין לעבור בין ב' בנות קטנות, שמעתי פעם סיפור מכ"ק האדמו"ר מליובאוויטש, שהלך בליל שבת מביהכנ"ס לביתו, ועמדו ברחוב ב' ילדות, אחת במדרכה שהלך עליה, והשניה במדרכה בצד השני של

הרחוב, הרבי ברגישותו הרבה לא רצה לפגוע בילדה בכך שיאמר לה ללכת הצידה כדי שיוכל לעבור, ולכן ניגש אליה ואמר לה שבת שלום, וביקש ממנה ללכת לילדה השניה ולמסור לה שבת שלום בשמו.

בברכת התורה
משה דורון, עפולה.

הרה"ג משה יוחאי רז שליט"א מחה"ס "תפארת הברית" ו"תפארת הפדיון" ירושלים

בס"ד. ליל חמשה עשר באלול התש"ע

לכבוד ידידי היקר והנעלה, בכתם פז לא יסולא, הרה"ג **רן יוסף חיים מסעוד אבוחצירא** שליט"א, מרביץ תורה בעי"ת עפולה ת"ו, מח"ס "מריח ניחוח"

אחדשה"ט וש"ת כדת

שמחתי לשמוע מכת"ר כי עומד להוציא חיבור יקר בענין מה שאמרו רבותינו שלא יעבור אדם בין שתי נשים, והמסתעף מזה. כן ירבה וכן יפרוץ להרבות תורה בכתב ובעל פה ברוב נחת ושלוה. כי"ר.

וראשית אקדים דבר נפלא שראיתי בזה, דהנה בפסחים (קיא.) אמרו: שלשה אין ממצעין ולא מתמצעין ואלו הן הכלב והדקל והאשה. וראיתי בספר בינת יששכר להג"ר ישכר בער בלאך מהמבורג (נד' וילנא תקמ"ה. דרך בינה די"ט ע"א) שכתב לרמוז אלו השלשה דברים בפסוק: תשב אנוש עד דכ"א – ר"ת דקל, כלב, אשה. שאם תבוא ותפגע באלו וא"א לילך לצדדים, תאמר **'שובו'** בני אדם לאחור, שיחזור לאחוריו ולא ילך ביניהם. וכתב להביא לזה סמך מהתורה בפר' נח שאחר המבול כתוב וידבר אלקים אל נח לאמר צא מן

התיבה אתה ואשתך וגו', ודרשו חז"ל מכאן שהתיר להם פ"ו שהיתה אסורה להם בתיבה. ואח"כ כתוב ויצא נח ובניו ואשתו, וקשה למה שינה הסדר ולא יצאו נח ואשתו ואח"כ בניו, א"ו שלא רצו לילך בין הנשים לפי שאין מתמצעין, לכך לא היה אפשר בענין אחר אלא הזכרים בהדדי, ואמירת הקב"ה היתה רק להורות להם דין היתר פ"ו, מבואר דכל מילי דרבנן יש סמך בתורה. עכת"ד.

עתה אבוא העי"ר כמה גרגרים בדבריו.

א. במה שהביא מספר הזכרון (ח"ב אות י"ט) שכתב דאפשר דבקטנה אין להקפיד ע"פ הגמ' ביבמות (סא ע"ב) יכול קטנה ת"ל אשה כו' אלמא דקטנה לאו בכלל אשה. ע"כ. נראה דמכאן ראיה שנערה בתולה (מגיל י"ב), דינה כאשה, ורק קטנה נתמעטה, ודלא כהרש"ז מקלם, שהובא לעיל שהחמיר גם בקטנות, ובלא"ה אין חילוקו של הרב מקלם מובן. ושו"ר בשו"ת עולת יצחק (חאהע"ז סימן רלט), שהעיר על שמועה זו וכתב שכפי הנראה לא דייק השומע מהגר"א לופיאן. והביא שם בשם הגאון רבי חיים כסאר זצ"ל בתשובה כת"י, שאסר גם בשתי קטנות. ע"ש עוד. ושו"ר בספר זכר עשה (עמ' שעה) בשם שו"ת ויברך דוד ח"ב (חאה"ע סימן קכב) שהעיר ע"ד ר"א לופיאן הנז', דאטו כל מקום שאמרו אשה נימא דוקא נשואה, כגון טפח באשה ערוה וכדו', ע"ש עוד.

ב. מה שהעיר בס' שמירת הגוף והנפש (ח"א עמ' של"ב), על דברי רבנו הבן איש חי, בזה"ל: ואמינא אנא לפענ"ד דמצד הסברא אם אחת מהנשים יושבת על אצטבה (וכיוצ"ב) ד' על ד' וגבוה י' ג"כ אין חשש דהרי היא חולקת רשות לעצמה, ולא אבין למה לא הביא חילוק כגון דא בבן איש חי, עכ"ל. ולק"מ, דהבא"ח רבותא אשמועינן שגם כשהאיצטבא קטנה, ואינה חולקת רשות לעצמה, מ"מ לית לן בה. ופשוט.

ואחתום בזה, יה"ר שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה בנחת ובשמחה. כוח"ט בספרן של צדיקים. תז"ל רנ"ו.

ביקרא דאורייתא
משה יוחאי רז בלא"א הג"ר אלעזר רז שליט"א

הרה״ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט״א מח״ס ״גם אני אודך״ - בני ברק.

{בענין האיסור לעבור בין ב׳ נשים}

לכבוד

העלון ״מריח ניחוח״

ולעורך הגאון רחימ״א שליט״א

מה שכתבתם באריכות בענין האיסור לעבור בין ב׳ נשים, אעתיק כאן מכתב שקיבלתי מהגאון רבי ברוך ראובן שלמה שלזינגר שליט״א, וז״ל:

בהא דאיתא בפסחים ובסוף הוריות שלא לעבור בין שתי נשים. ושאל מע״כ מה הדין אם אשה אחת יושבת ואחת עומדת. ב׳ אם צריך לומר להן לזוז או עדיף שלא להרבות שיחה עם אשה. ג׳ מה הדין אם אשתו מצד אחד אי אמרינן אשתו כגופו. ד׳ מה הדין אם אשה אחת הולכת למזרח ואשה אחת הולכת למערב. ה׳ בענין המנהג דשני אנשים עוברין בין שתי נשים אם גם שתי נשים עוברות יחד בין שני אנשים.

נתחיל מן הסוף, הנה יסוד המנהג דשני אנשים עוברין יחד בין שתי נשים, הוא בגמרא פסחים דף קי״א א׳ הני תרי נשי דיתבן בפרשת דרכים חדא בהאי גיסא דשבילא וחדא באידך גיסא ומכוונן אפייהו להדדי, ודאי בכשפים עסיקן, מאי תקנתא אי איכא דירכא אחרינא ליזל בה, ואי ליכא דירכא אחרינא אי איכא אינש אחרינא בהדיה נינקטו לידייהו בהדי הדדי וניחלפו עכ״ל הגמרא.

הרי מבואר להדיא בגמרא דשני אנשים עוברין ביחד בין שתי נשים, והטעם הוא פשוט דכל אחד מן השנים אינו עובר בין שתי נשים, וא״כ פשוט הוא דגם שתי נשים עוברות בין שני אנשים, משום דכל אחת מהן אינה עוברת בין שני אנשים. ובטעמי המנהגים מביא בשם קדוש אחד דאם אין דרך אחר יש עצה לאחוז מקל דהוא ג״כ חוצץ או לאחוז בפיאות ולעבור.

ובענין שאלה ב' אם צריך לומר להן לזוז או עדיף שלא להרבות שיחה עם אשה. אם אפשר ברמיזה מה טוב, ואם לאו תלוי הדבר לפי הרגשה ולפי נחיצות ההליכה, דהנה דודי הרה"ג הצדיק רבי דוד הלוי יונגרייז זצ"ל כשהיה ילד קטן לא הגיע פעם לחדר, כששאלו אותו למחר מה הסיבה, ענה בפשטות שבהליכתו לחדר עמדו שתי נשים אחת מזה ואחת מזה, ולא רצה לעבור ולשכוח את הלימוד שלמד עד עתה ביגיעה, ונכנס לבית הכנסת הסמוך וחזר שם על לימודו.

ובענין שאלה א' וג' וד', פשוט הוא דאזלינן בתר טעמא, דהנה אע"פ שאין אנו יודעין על בוריה הטעם שלא לעבור בין שתי נשים או להיפך, מ"מ לכאורה נראה דאיש הוא מדת החסד ואשה היא מדת הגבורה כדאיתא בזוהר הקדוש פרשת נשא בענין שערות אשה ע"ש, ולכן יש קפידה שלא יעבור חסד בין שתי גבורות או להיפך, ובמילא ליכא שום נ"מ באיזה אופן עובר בין שתי גבורות. וגם אשתו בכלל זה דלא שייך כאן אשתו כגופו, דזה שייך רק לענין הרהור כדאיתא בברכות דף כ"ד א', או לענין עדות או זילות משפחה ולא לענין מדת הגבורה. עד כאן לשונו.

בברכת כהנים
גמליאל הכהן רבינוביץ
מח"ס גם אני אודך
בני ברק

הרה"ג מרדכי אלמקייס שליט"א
מח"ס "שו"ת ויכתוב מרדכי" - נתיבות

בס"ד ליל כ"ג אייר תשע"ב

למע"כ ידי"ן הגאון האדיר כמוהר"ר ריחמי"א שליט"א

אחדשה"ט באה"ר כראוי,

בענין מה ששאל ממני לכתוב היכן שכתבתי בספרי בענין הליכה בין ב' נשים.

הנה שאלתי בענין זה אם יש אפשרות להקל כשהולך בין ב' נשים אם אוחז חפץ בידו את מו"ר מרן הגר"א גרינבלאט שליט"א ואת מרן הנאמ"ן שליט"א, והנני להעתיק תשובתם:

תשובת מרן הגאון רבי אפרים גרינבלאט שליט"א: "נהוג להקל אם אוחז ספר בין ב' נשים" עכ"ל. (הובא בשו"ת ויכתוב מרדכי ח"א עמ' פ"ה)

תשובת מרן הנאמ"ן שליט"א: "בשעת הדחק סומכים על זה, ואפילו עט בידו שפיר דמי". עכ"ל. (הובא בשו"ת ויכתוב מרדכי ח"א עמ' רמ"א).

בברכה נאמנה וידידות נצח,
מרדכי אלמקייס

כדי לא להוציא את הנייר חלק הבאתי כאן מאמר בענין הדפסת ספרים

מאדמו"ר הזקן קודש הקודש מסדיגורא זיע"א
שאמר בעת שביקשו ממנו בער"ה תרכ"ד הסכמה
על ספר תפארת ישראל מהרב הקדוש ר' ישראל חריף מסטאניב

פתח ואמר כמדומה לי שכל הערב ר"ה אינו כדאי אילו חלילה על ידי יתעכב תקוות המחבר ז"ל אפילו רגע אחד. איך לא יבינו כי זה הענין גדול יותר מענין תכריכין, כי תכריכין אינם רק לבוש הגוף, וזה נקרא נותן חיות בנפש, כאמרם שפתותיו דובבות בקבר, וא"כ נקרא מזון הנפש ע"ד

ותורתך בתוך מעי, וזה בודקין לכסות ואין בודקין למזונות, ר״ל למזון לנפש אין צריך שום בדיקה ותיכף חל חובת המזון על כל איש ישראלי. הקב״ה הבטיח ליהושע הכהן הגדול ״ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה״ [זכריה ג] ופירש רש״י שרפים ומלאכי השרת שאין להם ישיבה. וצריך להבין מהי ההבטחה אשר הבטיחו, הלא נודע כי גדלה מעלת הצדיקים מעלת המלאכים. ונ״ל לפרש שעומדים הם נשמות הצדיקים לאחר הסתלקותן מהגוף, כאמרם על הפסוק ״במתים חפשי״ [תהלים פח׳] כיון שמת, נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות, [שבת ל ע״א] ולפ״ז עולם התיקון הוא בעולם הזה ולא בעוה״ב ולכך נקראין עומדים, וזהו ההבטחה שהבטיחו שגם בעולם הנשמות אחרי הסתלקותו יהיה מהלך דהיינו לסגל תורה ומצוות חדשים. והענין הוא דהנה מאמר הגמרא שפתותיו דובבות בקבר אין לזה שום הבנה לעשות מקום הועד של תורה בקבר, ואם אמנם שזה דרך מליצה, הלא היה להם לבעלי הש״ס לומר המליצה שפתותיו מדובבות בגן עדן בין המלאכים בין הנשמות בפמליא של מעלה, רק האמת הוא כי פשט הגמרא לא כפי הבנת העולם שהחי מזכה להנפטר שיהיו שפתותיו מדובבות בקבר, כי למשל ראובן שלומד חידושי תורה בחיים חיותו, בודאי לפי הדחילו ורחימו דיליה והנשמה שלו, ככה יתעלה אור תורתו ויתוקן נשמתו, כמו״כ ראובן שלומד חידושי תורת שמעון הנפטר לפי הדחילו והרחימו של ראובן ככה יתעלה אור תורת שמעון הנפטר ויתוקן נפשו. רק עדיין קשה במה יתעלה שמעון לאחר הסתלקותו שיהא ביד ראובן לתקנו ולהעלותו אשר לא זכה לזה בחיים חיותו. אך הפירוש הוא כי בבוא הנפטר לזאת המדרגה לרדת לעולם העשיה המכונה בשם קבר לשמוע ההלכה, אז בזה יזכה שיהיה ביד ראובן החי לתקנו ולהעלותו שיהיה מסגל תורה ומצוות חדשים, פירוש הדבר כמו שהצדיק יושב ומתעדן בתענוגי הגן עדן אר כל תענוגי העוה״ז כאין וכאפס נגד רגע ותענוג בגן עדן, ובהזדכך הנפש בעליית המדרגה שבוער בקרבו אהבת תשוקת התורה אשר בהרגשת נפשו שחידושי תורתו נאמרים בעולם השפל, אזי מפקיר הוא כל תענוגי הגן עדן בשביל אהבת התורה הבוערת בקרבו וא״כ לפי נקודת רוב האהבה והתשוקה אר מחמתה מוריד את עצמו לעולם השפל ומפקיר כל תענוגי הגן עדן, ככה יחשב להיות מהלך, כל הלכה אשר מחמתה ירד יחשב לו לקיום גמור הלכות ציצית כמו שקיים ציצית בפועל וכן תפילין, תרומות ומעשרות, ולפי זה יוכל להיות שנשמה בלא גוף תשב בגן עדן ותקיים כל תרי״ג מצוות כסדרן.

אנו רואים שכמה כתבי קודש טמונים וגנוזים כמה שנים ויותר ואחר נולד רצון פתאומי להעלותם בדפוס, כי באמת יכול הצדיק להתעכב ולהתאחר לבוא לזאת המדריגה שיבער בקרבו אש אהבת תשוקת התורה להפקיר נגדה כל תענוגי הגן עדן. ועתה בינו נא אחרי שהצדיק עומד ומצפה רבות בשנים לבוא לזאת המדרגה ובואו לזאת המדרגה נותנים אותו בין המהלכים, ר״ל שאר העומדים בזו המדרגה, והנה חידושי תורתו טמונים וגנוזים הם ואין הוגה בהם ומי יכול לעזרו, רק בעזר מעשה התחתונים זה בנפש וזה בגוף וזה במאודו, וא״כ מי שיש לו חלק

בשלוש אלה מי יכול להעריך גודל התענוג והקורת רוח שעושה בזה לנפש הצדיק אשר על זה עומד ומצפה הוא רבות בשנים, עכ"ל. (הובא בשער הספר שרשי השמות ח"א מהדורא חדשה).

המדפיס ספרים של חכם קדמון זוכה ויושב בישיבתו למעלה ובא אותו חכם לקבל את פניו בעולם העליון

וראיתי לנכון להביא דברות קודשו של הגאון מהרח"א איטרולסה זי"ל בספרו בן אברהם (פרשת וישלח דכ"ג ע"ב): "המדפיס ספרים מממונו להוציא לאור תורה **זוכה ויושב במחיצת התלמיד חכם מחבר הספר**, שהרי על ידו יצא החבור לעולם ותרבה הדעת בכל עת, ואילו היה גנוז למקצועות המשכן בירכתים לא היו לומדים בו, והנה אמרו ז"ל (יבמות צז ע"ב) דכל שאומרים שמועה מפי החכם בעולם הזה שפתותיות דובבות בקבר, ולפי זה הגורם שיהיה החכם חי אחרי מותו, גם הוא זוכה ויושב במחיצתו, שהרי הוא גרם להחיותו, **ואין ספק כשהוא בא לעולם הבא, החכם בעצמו עם סיעת מרחמוהי יוצאין לקראתו לקבל פניו**" עכת"ד. והביא דבריו גאון עוזינו מהר"ח פלאג'י ז"ל בספרו תורה וחיים (מערכת ס' אות ר"ז) והוסיף שם על דבריו: "ושמעתי מאדם אחד שראה בחלום על בעל בית אחד שיושב אצל רב גדול שנפטר זה כמה שנים, והאיש החולם היה משתומם ומפליא איך זכה זה ההדיוט להיות בצד האדם הגדול, ולפי מה שכתב רבינו הטור (יו"ד סימן ע"ר) בשם הרא"ש ז"ל דעכשיו בזמן הזה חיבורי התלמוד והפוסקים הם בכלל מצות עשה של ועתה כתבו לכם את השירה, אם כן נמצא בידו של המדפיס ספר מעלה כזאת, וכן ראיתי שכתב בהקדמת ספר ברך יצחק למהר"י ברכה" עכת"ד וע"ש.

המעלה והגדולה של המוציא ספרי קדמונים

והגאון המובהק מהר"ח זוננפלד זצ"ל זיע"א בהסכמתו לספר צדקה ומשפט כתב בזה, וז"ל: "בואו ונחזיק טובה במדה מרובה לרבנים הגדולים כי הביאו אורה לעולם וכו' **וכל המסייעים והמשתדלים להוציא לאורה כל הנשאר מחידושי תורה הקדושה לקדמאי, אין ערך לשכרו בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, ויזכו בזכות זה לבנין קדישין דעסקין באורייתא, למזוני רויחי לישב בהשקט על התורה ועבודה, ולחיי אריכי לרבנן ולתלמיד הון ותלמידי תלמידהון ולראות בעגלא ובזמן קריב גאולה שלימה**", עכ"ל. (הובא בספר אור תורה ביאור סודות הרמב"ן למהר"ם פאפירש ז"ל, מתוך מאמרו של הרה"ג יעקב חיים סופר שליט"א).